

Inventory of Greek manuscripts, held by libraries in
Greece, which contain texts relevant to alchemy

(work in progress)

a) Manuscripts that contain texts evincing knowledge on art-technological procedures (preparation of pigments, of ink, recipes for preparing silver and gold in order to write with silvery and golden letters, etc.)

- 1) **Athens, Benaki Musuem (Exchangeable Populations Fund collection 35/34756)**, XVIII cent., paper, 220 × 160 mm., ff. x + 170. – Tselikas 1977: 66 (no. 61).
Title: *Ἑρμηνεία Ζωγραφικῆς Τέχνης*.
- 2) **Athens, Byzantine and Christian Museum (olim Alexios Kolivas' Collection 36)**. XVI cent., paper, 142 × 950 mm., ff. 178. – Lampros 1914-1921: II, 237-238.
Title: *Ἑρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης*.
A painter's manual different than that of Dionysius of Fourna.
(f. 176^v) *Κάγῳ δὲ ὁ Αὐξέντιος, τὸ παρὸν θωρήσας, εὖρον ἐν αὐτῷ πάμπολλα καὶ χρειώδη, τῶν εἰκόνων ἔνεκα ζωγραφιδίων.* (f. 3^r) *Περὶ ὅταν θέλεις νὰ σκιάσις ἄγιον.* (f. 4^r) *Εὐχὴ εἰς ἀγία εἰκόνα ὅταν ἄρχεται ὁ ζωγράφος νὰ σκιάσις λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.* In ff. 4^v-6^r the signatures: *Στεργιανός :)* and ... *ιερῆως* ...
- 3) **Athens, Byzantine and Christian Museum (olim Alexios Kolivas' Collection 100)**, XVII cent., paper, 245 × 160 mm., ff. 284. – Lampros 1914-1921: III, 462-463.
Anthologia carminum.
On the back paste-down: recipe for preparing black ink.
- 4) **Athens, National Historical Museum (olim Collection of the Historical and Ethnological Society of Greece 6)**, XVIII cent. (year: 1726), paper, 181 × 145 mm., ff. 35. – Lampros 1909-1913: I, 236-237.
Title: *Παναγιώτου Δοξαρά ἱππέως Πελοποννησίου, ζωγράφου Περὶ ζωγραφίας κατὰ τὸ αψκς*.
It is an autograph of Doxaras. There is an edition of this painter's manual, based on only this codex: Lampros 1875.
- 5) **Athens, National Historical Museum (olim Collection of the Historical and Ethnological Society of Greece 85)**, XVIII cent., paper, 200 × 140 mm., pp. 347. – Lampros 1909-1913: II, 329.
Title: *Διονυσίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων*.
In pp. 338-339 recipes for preparing pigments are added by a later hand. The date 1815 Ἰουλίου 25 is written above them.

- 6) **Athens, National Library of Greece_1285**, XVIII cent. (year: 1724), paper, 290 × 220 mm., ff. 193. – I. Sakkelion & A. Sakkelion 1892: 234. Title: *Τέχνη ζωγραφίας Λιονάρδου τοῦ Βίντζη νεωστὶ φανερωθεῖσα μετὸν βίον τοῦ ἰδίου ποιητοῦ, συγγραφεῖς παρὰ τοῦ Ραφαήλ Δουφρέονε. Προσέτι δὲ καὶ ἕτερα τρία βιβλία διὰ τὴν ζωγραφικὴν πάνυ ὠραία, Λέοντος Βαπτιστοῦ τοῦ Ἀλβέρτου· μετὸν βίον αὐτοῦ. Ἐν δὲ τὸ τέλει τῆς παρούσης βίβλου τυγχάνει καὶ τὶς μικρὰ καθαρᾶ διήγησις περὶ τῆς ζωγραφίας τοῦ τοίχου τοῦ Ἀνδρέου Πότζο ἐκ τῆς Ἰησοῦ Ἁιτερίας ἀρχιτέκτωνος καὶ εἰκονογράφου. Ἄμμα σὺν τῷ Καταλόγῳ τῶν νέων τε καὶ παλαιῶν ζωγράφων, καὶ διδασκάλων, συλεχθέντων ἐκ διαφόρων βιβλίων. Ὁμοίως καὶ μετὰ τινος ὀμυλείας εἰς τὸ τέλος λίαν ὀφέλημος, ἐκ τῶν λόγων τοῦ πατρὸς Παύλου Σέγνερη, ἐκ τῆς Ἁιτερίας Ἰησοῦ ἱεροκέρυκος, ἥτις διηγῆτε τὴν θείαν, καὶ ἄκραν τοῦ Θεοῦ παντουργικὴν δύναμιν. Μεταφρασθέντων ἐκ τῆς ἰταλικῆς φωνῆς, εἰς ἀπλὴν ἡμετέραν διάλεκτον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου Παναγιώτου Δοξαρά Ἰππέως Πελοποννησίου ζωγράφου, καὶ παρ' αὐτοῦ γονυπετῶς ἀφιεροθέντων τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ Σωτῆρι δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἐν ἔτι σωτηριώδει ἀψικδ.*
The codex is an autograph of Doxaras. It is the Greek translation of the book: *Trattato della Pittura di Lionardo da Vinci, Novamente dato in luce, con la vita dell'istesso autore, scritta da Rafaele du Fresne. Si sono giunti I tre libri della pittura, et il trattato della statua di Leon Battista Alberti, con la vita del medesimo*, in Parigi : appresso Giacomo Langlois, 1651. See Steinitz 1958: 145-150.
- 7) **Athens, National Library of Greece_1286**, XIX cent. (year: 1843), paper, 260 × 180 mm., ff. 139. – I. Sakkelion & A. Sakkelion 1892: 234-235. Title: *Βίβλιον καλούμενον Ἑρμηνία τῆς ζωγραφικῆς ἐπιστήμης. Χρησιμώτατον καὶ ἀναγκαῖον διὰ κάθε ζωγράφον ὅπου μετέρχεται αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἐπιστήμην. πρῶην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πανοσιωτάτου κυρίου Διονυσίου ἱερομονάχου, συντεθεῖσα καὶ ἀρίστου διδασκάλου ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος χρηματίσαντος· μεθ' ὅσης πλείστης ἐπιμελείας, νῦν δ' αὖθις ἐπροσθέτησαν μερικὰ ἀναγκαιώτερα καὶ πραγματικὸς δεδοκιμασμένα παρὰ ἐνναδίου μοναχοῦ Ρωσσοζωγράφου. Νῦν δὲ ἀντιγραφέντος διὰ ἐπιμελείας καὶ μεγάλου κόπου. καὶ διὰ χειρὸς παρὰ τοῦ ἰδίου Γενναδίου μοναχοῦ Ῥοσσοεἰκονογράφου, ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος, εἰς κελοῖον Σκουρτάδικον, ἐν ἔτει 1843.*
This is the exemplar used by Simonides 1853.

- 8) **Athens, National Library of Greece 1907**, XVII cent. (year: 1696), paper, 145 × 100 mm., ff. 92, acephalous. – Polites 1991a: 29-30. A painter's manual.
Inc.: ... *έτμήθη λίθος, πλάνην τρόπων κέκληκα βροτῶν σε κόρη;* (f. 88^v) Des: *άνοιξαντός σου τήν χειρα τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος. Τέλος καί τῷ Θεῷ δόξα.* Chapters: *Άκολουθία τῆς δευτέρας παρουσίας, περι τῶν εύαγγελιστῶν, περι όσίων, μάρτυρες, άπόστολοι, αί άθλοφόροι γυναίκες* etc. (f. 46^v) *Έρμηνεία τοῦ χρυσογράμματος*, (f. 48^v) *έρμηνεία τοῦ μουρδέντε*, (f. 52^r) *περι τοῦ λητικοῦ τῆς οίνοκοπίας*, (f. 53^r) *έρμηνεία νά ποιήσεις πλακέντι ήγουν ψιμμύθι, περι χρυσογραφίας* etc. (f. 66^v) *Στίχοι είς τήν Θεοτόκον ...* (f. 89^r) *Έγράφη παρεμοῦ έλαχίστου καί άμαθοῦς Έφραιμ ήερομονάχου, είς τοῦς 1696 κατὰ τῷ σ(ωτή)ριον, ίδειον κτίμα τοῦ άγίου διδασκάλου κυρίου κ(υρί)ω κῦρ Αύγέριμ άπό τήν Βοσσητζα. δέομαι πᾶσοι τοῖς εύσεβέσοι χριστιανοῖς ίνα όποῦ άν τίχη τῷ παρόν γηνωσκαίτω ότι καμοῦ ύπάρχη καί μιδης ύστερίση άπεμοῦ τοῦ Αύγερινοῦ, ή δε [= εί δε] καί τινάς τὸ λάβη, άνευ ήδήσεώς μου, έχέτω τὰς άράς τῶν άγίων ...* "Ερρωσθαι, έν μηνή Φεβρουαρίου ... (f. 92^v)
Explanation of painting's technical terms· («Λέξαις»): *δαμή: όλίγον, λινέλι: μεσοψιμμένο βερνῦκι τοῦ μετζουριοῦ, βαρδαράμον: τζιγγιάρι, μήναιον. σουλιένι* etc.
- 9) **Athens, National Library of Greece 1992**, XVIII/XIX cent., paper, 200 × 140 mm., ff. 12. – Polites 1991a: 67-68.
(f. 6^r) Title: *Έρμηνεία διά τήν μελάνην πῶς γίνεται.*
- 10) **Athens, National Library of Greece 3498**, XVII-XVIII cent., paper, 200 × 135 mm., ff. II + 188 + II. – Nikolopoulos n.d..
(f. 2^r) Title: *κατασκευή μελάνης καλῆς.* Inc.: *Κικίδια δρ(άμια) 30, βιτρίολο δρ. 20, κρασί άσπρο δρ. 300.*
- 11) **Athens, National Library of Greece 3567**, XVIII cent., paper, 220 × 170 mm., ff. 269. – Nikolopoulos n.d..
[*Διονυσίου τοῦ έκ Φουρνᾶ Έρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης*].
- 12) **Athos, Dionysiou Monastery 406** (olim 349), XVIII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 416 (no. 3883); Kadas 1996: 110-114.
(f. 96^r) Title: *Είς κατασκευήν μέλανος.* Inc.: *τεσσαράκοντα δράμια κικίδι κοπανισμένον.*

- 13) **Athos, Dionysiou Monastery 814**, XIX cent., paper, 170 × 105 mm., ff. 50. – Stathes 1975-1993: II, 862 (no. 720); Papazoglou 1990: 446; Kadas 1996: 252-253.
Musical manuscript.
(f. 50^v-inner back cover) Title: *Σ/ση κατασκευης μελάνης.*
- 14) **Athos, Iviron Monastery 100**, XVI cent., paper, 153 × 107 mm., ff. 131. – Lampros 1895-1900: I, 19 (no. 4220); Sotiroudes 1998: 205-206.
Nomocanon – Manual of arithmetic.
(f. 61^v) Instructions for making gold and silver ink.
- 15) **Athos, Iviron Monastery 215**, XVII cent. (year: 1687), paper, 210 × 150 mm., ff. 171. – Lampros 1895-1900: II, 62 (no. 4335).
(f. 113^r) Recipes for preparing lime.
- 16) **Athos, Iviron Monastery 388**, XVI cent., paper, 8°, ff. 994. – Lampros 1895-1900: II, 122-138 (no. 4508).
Title: *Τοῦ σοφωτάτου Φιλῆ Μετάφρασις τῶν οἰκῶν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.*
(f. 11^v) In the lower margin: *Περί ἀργυρογραφίας. Inc.: Ἀργυρον ἐρρινισμένον λεπτόν ἔνωσον μετὰ ὑδραργύρου.*
- 17) **Athos, Iviron Monastery 685**, XVIII cent., paper, 8°, pp. 480. – Lampros 1895-1900: II, 203 (no. 4805).
Title: *Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων Ἑρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς.*
- 18) **Athos, Iviron Monastery 707**, XVIII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: II, 209 (no. 4827).
It contains part of Dionysius of Fournas, *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων.*
- 19) **Athos, Koutloumousiou Monastery 378**, XVI cent., paper, 16°, ff. 241. – Lampros 1895-1900: I, 313 (no. 3451).
(f. 2^r) Title: *Περί μελανίου μαύρου εἰς χαρτία βαμβίκινα. Inc.: Βάλε ὕδωρ λογαρικὴν μίαν ἤγουν λίτραν μίαν εἰς τζουκαλόπουλον.*
- 20) **Athos, Megistes Lavras Monastery 891 (Θ 29)**, XVI cent., paper, 160 × 100 mm., ff. 119, acephalous and mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 137.
Medical manual (ἰατροσόφιον).
(f. 67^r) Notes on the preparation of pigments.

- 21) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1730 (M 39)**, without date, paper, 210 × 150 mm., ff. 193, acephalous and mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 309-310.
(f. 103^r) Title: *Περὶ τοῦ πῶς νὰ κάμῃς μαύρη μελάνη.*
- 22) **Athos, Megistes Lavras Monastery 2156**, XIX cent., paper, 210 × 160 mm., ff. 232, acephalous. – Panteleemon 1958: 174.
Title: [*Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ*] *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων.*
- 23) **Athos, Panteleemonos Monastery 258**, XVIII cent., paper, 200 × 135 mm., pp. 598. – Lampros 1895-1900: II, 342 (no. 5765).
Title: [*Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ*] *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων.*
- 24) **Athos, Panteleemonos Monastery 259**, [XVIII/XIX] cent., paper, 205 × 150 mm., ff. 56. – Lampros 1895-1900: II, 342 (no. 5766).
Title: *Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς τέχνης καὶ ἐρμηνείας τῶν ζωγράφων*
[*Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ*] *περιέχουσα τους τε ἀγίους καὶ ἀγίας τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ.*
- 25) **Athos, Panteleemonos Monastery 262**, XVIII cent., paper, 210 × 140 mm., ff. 106. – Lampros 1895-1900: II, 342-343 (no. 5769).
(f. 102^v) Title: *Σκευασία τοῦ μέλανος.*
- 26) **Athos, Panteleemonos Monastery 755**, XIX cent., paper, 360 × 220 mm., ff. 133. – Lampros 1895-1900: II, 427 (no. 6262).
(f. 131^r) Title: *Περὶ κατασκευῆς μελάνης.*
Lampros notes that this item is written in a different, eighteenth-century hand.
- 27) **Athos, Panteleemonos Monastery 832**, XVIII cent. (year: 1738), paper, 160 × 110 mm., pp. 251. – Lampros 1895-1900: II, 442 (no. 6339).
Title: [*Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ*] *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων.*
- 28) **Athos, Pantokratoros Monastery 117**, XVIII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 104 (no. 1150).
(Item 2) Recipe for making ink.
- 29) **Athos, Pantokratoros Monastery 193**, XIX cent., paper, in 16°, pp. 292. – Lampros 1895-1900: I, 110 (no. 1227).
Epistolarium in the vernacular, into which *συνταγαὶ περὶ μελάνης* are inserted.

- 30) **Athos, Simonos Petras 158**, XVIII cent., paper, 153 × 106 mm., ff. VIII + pp. 170. – Sotiroudes 2012: 228-229.
 Medical manual (ιατροσόφιον).
 (Ch. 245) Title: *Μελάνι πῶς νά εὐγάλης ἀπό ροῦχον μεταξένιον.* (Ch. 261) Title: *Κιννάβαρης κατασκευή.*
- 31) **Athos, Skete of Kausokalyvia, Ioasaphaion 49**, XIX cent., paper, 230 × 180 mm., ff. 94. – Eustratiades & Kourilas 1930: 76-77 (no. 135).
 Title: *Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς.*
- 32) **Athos, Vatopedi Monastery 995**, XVII cent., paper. – Eustratiades & Arcadios 1924: 180; Kadas 2000: 181-182.
 (ff. 166^v-167^r) Title: *Ἑρμηνεία τῆς μελάνης.*
- 33) **Athos, Vatopedi Monastery 1277**, XVIII cent. (year: 1780), paper. – Eustratiades & Arcadios 1924: 211-212; Kadas 2000: 234-230.
 Liturgical anthology.
 On the fly-leaf IV(at the end): *Ρετζέτα τῆς μελάνης.*
- 34) **Athos, Vatopedi Monastery 1299**, XIX cent., paper, 160 × 110 mm.. – Eustratiades & Arcadios 1924: 214; Kadas 2000: 234-235.
 Liturgical anthology.
 (f. 198^r) Title: *διὰ μελάνι.* Recipe.
- 35) **Athos, Vatopedi Monastery 1474**, XIX cent. (year: 1817), paper. – Eustratiades & Arcadios 1924: 233; Kadas 2000: 272.
 Liturgical with musical notation (στιχηράριον).
 (f. 434^v) Title: *Διὰ μελάνι.* Recipe.
- 36) **Athos, Xenophontos Monastery 69**, XVIII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 68-69 (no. 771).
 (Item 9) Recipe for making ink.
- 37) **Athos, Xenophontos Monastery 201**, XIX cent. (year: 1838), paper, 310 × 210 mm., ff. 15 + pp. 377. – Polites & Manousakas 1973: 200 (no. 498).
 Title: *Διονυσίου ἱερομονάχου [τοῦ ἐκ Φουρνᾶ] Βιβλίον καλούμενον ἔρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς ἐπιστήμης ... νῦν δ' αὖθις ἀντιγραφέντα διὰ συνδρομῆς τοῦ ὀσιωτάτου Δοσιθέου ζωγράφου διὰ χειρὸς Ἰακώβου μοναχοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ἀωλη' ἔτει σωτηρίῳ 1838. (p. 377) Ἔλαβε πέρας σὺν Θεῷ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον | κατὰ τὸ ἔτος τῆς σεπτῆς Χριστοῦ θεογονίας, | χίλια ὀκτακόσια ὀκτώ τε καὶ τριάντα· | κατὰ*

*μῆνα Ἰούνιον τῆ εἰκοστῇ δευτέρᾳ | διὰ χειρὸς τοῦ Μοναχοῦ Ἰακώβ
ἀμονάχου, | ἐξόδων δὲ καὶ συνδρομῆς Δοσιθέου ζωγράφου, | ὑπὲρ ὧν
πάντες ε.υχεσθε οἱ τούτου ἐντυχόντες.*

- 38) **Thessalonike, Library of the Aristotle University of Thessalonike 19**,
XIX cent. (year: 1824), paper, 190 × 140 mm., ff. 3 + 1-14 + pp. 276 +
ff. 3. – Sigalas 1939: 160-161· Polites 1991b: 15-19.

(f. 1^r) Title: *Ἑρμηνεῖα τῆς ζωγραφικῆς ἐπιστήμης, περιέχον Πρῶτον
μὲν τὸν πίνακα ἐνὴ ἐκάστω ἔτι δὲ πῶς νὰ ἱστορήζης τοὺς τίχους μὲ
τὸν ἀσβέστιν εἰς τὸ χλορὸν καὶ εἰς τὸ ξερὸν καὶ πῶς νὰ σμήγης ταῖς
βαφῆς διὰ νὰ κάμῃς τὸ κάθε μήγμα νὰ προπλάθῃς νὰ ἰσκιόνης νὰ
λαματίζης νὰ ψιμμιθήζης καὶ νὰ σαρκόνῃς. Ἐῖτα πῶς νὰ ἱστορήζης
εἰκόνα μὲ τὸ αὐγὸν καὶ τοῦ λαδίου καὶ πῶς νὰ χρυσώνῃς τοὺς τίχους
καὶ καθ' ἐξεῖς. Ἀκόμα περιέχῃ καὶ τὰ θαύματα τῆς παλεᾶς καὶ νέας
διαθήκης πῶς νὰ ἱστορήζης αὐτὰ κατὰ τὴν τάξιν τους ἕνα καθ' ἓν.
Περιέχει δὲ καὶ τὰ εἶδι καὶ σχήματα παλεᾶς τε καὶ νέας διαθήκης πῶς
νὰ τοὺς ἱστορήζης τὰ χρώματα αὐτῶν, τῶν ἀγίων πάντων. Καὶ
ὑπάρχη καμοῦ εὐτελοῦς Ἰωάννου ζωγράφου υἱοῦ στεργίου ἐκ κώμης
κακοπλέβρι: "Ἐτει-Χϋ-αωκδ 1824.*

- 39) **Thessalonike, Library of the Aristotle University of Thessalonike 21**,
XVIII cent., paper, 195 × 135 mm., pp. 238 – Sigalas 1939: 162-163·
Polites 1991b: 20-21.

A painter's manual.

(pp. 5-6) *Ἑρμηνεῖα πῶς ἱστορίζονται τὰ θαύματα τῆς θείας γραφῆς
παλαιᾶς τε καὶ νέας καὶ τὰ σχήματα καὶ ἐπιγράμματα τῶν ἀγίων τοῦ
ἴλου ἐνιαυτοῦ. (pp. 7-28) Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἀγίῳ τῆς ἐρμηνείας τῆς
ζωγραφικῆς ἐπιστήμης, παρέχουσα τὰ τε εἶδη καὶ σχήματα πάντων
τῶν ἀγίων τοῦ ἴλου ἐνιαυτοῦ. (pp. 29-56) Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἀγίῳ τῆς
ἐρμηνείας τῆς ζωγραφικῆς τέχνης περὶ ἔχων τὰ εἶδη καὶ σχήματα
πάντων τῶν ἀγίων τοῦ ἴλου ἐνιαυτοῦ καὶ τὰ ἐπιγράμματα αὐτῶν.
ὅταν ἱστορίσης ἐκκλησίαν εἰς ἄρθηκαν. τὴν δευτέραν παρουσίαν. (pp.
57-192) Περὶ το πὸς· ηστωρηζωτε· η· κδ· ηκοι της θεωτῶκου. (pp.
193-211) περὶ το πὸς· νὰ λαγαρίσις· ἀσβέστιν· νὰ σοβατίσις.*

- 40) **Thessalonike, Library of the Aristotle University of Thessalonike 22**,
XIX cent., paper, 190 × 135 mm., pp. 70 – Sigalas 1939: 163· Polites
1991b: 21-22.

A painter's manual.

- 41) **Thessalonike, Library of the Aristotle University of Thessalonike 23**,
XIX cent., paper, 200 × 130 mm., ff. 41. – Sigalas 1939: 162-163.
Polites 1991b: 22-23. Composite codex, consisting of distinct parts.
1. (ff. 1^r-13^v) A painter's manual. Mutilated.

b) Manuscripts that contain texts on precious stones (de XII gemmis).

- 1) **Andros, Aghias Monastery 43**, XIII cent., partly paper and partly parchment, 213 × 150 mm., ff. 258. – Lampros 1898: 41-46. (f. 245^r) Anonymous tract on the 12 precious stones.
- 2) **Athens, National Library of Greece 2305**, XVII cent. (year: circa 1680), paper, 210 × 145 mm., ff. 75. – Polites 1991a: 314. [Νικολάου Κούρσουλα] *Σύνοψις τῆς Ἱερᾶς Θεολογίας*. (ff. 74^v-75^v) Title: *Ἐπιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου*. A summarized version of Eriphanus' *περὶ τῶν ἰβ' λίθων* in the vernacular. Inc.: *Σάρδιον, τὸ ὁποῖον εἶναι λαμπρὸν καὶ ἰατρεύει τὰ πρήσματα καὶ ταῖς πληγαῖς ὅπου γίνονται ἀπὸ σίδερον. (f. 74^v) Κτῆμα καὶ κόπος Καλλιωποίου τοῦ Κουρκουμέλιου, τὰ νῦν ἡγουμένου καὶ ἀρχιμανδρίτου, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχέσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ τούτου ἐντυγχάνοντες τοῦ βιβλίου καὶ τῶν λοιπῶν ἔρρωσθε ἀμφοτέρ(οι) τὸν ἄν(θρωπ)ον. Τέλος καὶ τῷ Θ(ε)ῷ δόξα.*
- 3) **Athens, National Library of Greece 3223**, XV/XVI cent., paper, 130 × 93 mm., ff. V + 95, acephalous and mutilated. – Nikolopoulos 1996: 80-81. (ff. 148^v-150^v) Title: *Τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου, Περὶ τῶν δώδεκα λίθων τῶν ἐν τῷ λογίῳ τοῦ ἱερέως ἐνπεπηγμένα*. Inc.: *α'. Σάρδιον τὸ Βαβυλώνιον καλούμενον.*
- 4) **Athos, Dionysiou Monastery 59** (olim 167), XV cent., paper, 210 × 130 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 352-353 (no. 3701). (Item 36) Title: *Τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου Περὶ τῶν ἰβ' λίθων τῶν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἱερέως ἐμπεπηγμένων.*
- 5) **Athos, Dochiariou Monastery 274**, XVII cent. (year: 1657), paper, 200 × 135 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 264 (no. 2948); Karas 1992-1994: I, 195; II, 555; III, 159. (Item 12) Title: *Τῶν ἰβ' πολυτίμων λίθων τὰ ὀνόματα καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ ὄχρα.*
- 6) **Athos, Dochiariou Monastery 297**, XVII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 268 (no. 2971). (Item 3) Title: *Ἐπιφανίου Περὶ τῶν ἰβ' λίθων.*

- 7) **Athos, Esphigmenou Monastery 131**, XVI cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 186-187 (no. 2144).
(Item 33) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Περὶ τῶν ιβ' λίθων.*
- 8) **Athos, Iviron Monastery 381**, XV cent., paper, 8°, ff. 392. – Lampros 1895-1900: II, 103-109 (no. 4501).
(f. 345^r) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ τῶν δώδεκα λίθων τῶν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἱερέως ἐκπεπηγμένων.*
- 9) **Athos, Iviron Monastery 388**, XVI cent., paper, 8°, ff. 994. – Lampros 1895-1900: II, 122-138 (no. 4508).
(f. 43^r) Title: *Περὶ τῶν ιβ' λίθων.* Inc.: [Σ] ἄρδιον τὸ βαβυλώνιον καλούμενον πυρρωδὸς μὲν ἐστὶν αἱματώδης, γίνεται δὲ ἐν Βαβυλῶνι.
- 10) **Athos, Iviron Monastery 600**, XVII cent., paper, 4°. – Lampros 1895-1900: II, 181-182 (no. 4720).
(Item 24) Title: [Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου] *Περὶ τῶν ιβ' λίθων τῶν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἱερέως.*
- 11) **Athos, Iviron Monastery 668**, XVIII/XV cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: II, 195-196 (no. 4788).
(Item 19, XVIII cent.) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου Περὶ τῶν ιβ' ἐκλεκτῶν λίθων.*
- 12) **Athos, Iviron Monastery 751**, XVII cent., paper, 16°, ff. 142. – Lampros 1895-1900: II, 218-220 (no. 4871).
(f. 127^v) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Περὶ τῶν ιβ' λίθων τῶν ἐν τῷ λογίῳ τοῦ ἱερέως ἐμπεπηγμένων.*
- 13) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1672 (Λ 181)**, XVIII cent., paper, 260 × 180 mm., ff. 128, mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 294.
(f. 166^r) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ τῶν ιβ' λίθων τῶν ἐκλεκτῶν ὅπου ἦσαν εἰς τὸ ἐφρούδι καρφωμένοι.*
- 14) **Athos, Skete of Kausokalyvia, Kyriakou, 10**, XIV cent., paper, 200 × 140 mm., ff. 67. – Eustratiades & Kourilas 1930: 20-22 (no. 10).
(f. 67^r) Acephalous tract (excerpt from Cosmas Indicopleustes' *Χριστιανικὴ τοπογραφία*). Des.: *ἔχει δὲ ἡ γῆ ἐκείνη καὶ τὸν πάζιον λίθον καὶ τὸν ἄνθρακα καὶ τὸν ἴασπιν· σαφέστερον ἢ θεία γραφὴ διηγεῖται τὰ πράγματα, καθὼς καὶ πᾶσα ἡ πραγματεία δηλοῖ. Cf. Winstedt 1909: 325 (vers. 20-24 – Lib. XI).*

- 15) **Athos, Vatopedi Monastery 12**, XV cent. (ff. 176^r, 180^{r-v}, 220^v-222^v, 223^v-225^r: saec. XVI/XVII), paper, 219/221 × 146/148 mm., ff. 227, I. – Lamberz 2006: 72-86.
(ff. 16^v-18^r) Title: [*Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου*] *Περὶ τῶν ιβ' λίθων τῶν ἐν τῷ λογίῳ τοῦ ἱερέως ἐμπεπηγμένων.*
- 16) **Athos, Vatopedi Monastery 381**, XVIII cent., paper, 200 × 140 mm., ff. 145, mutilated. – Eustratiades & Arcadios 1924: 72.
(Item 2) Title: *Ἱστορία τῶν 12 πολυτίμων λίθων.*
- 17) **Ikaria, Gymnasium of Aghios Kerykos 11**, XIX cent. (year: 1806), paper, 192 × 135 mm., f. I + pp. 440. – Tselikas 1997: 71-82.
(pp. 364-365) Title: *Ἑρμηνεία τῶν δώδεκα λίθων. Inc.: Τὸ σάρδιον εἶναι λαμπρὸν. (p. 294) αὐτῶν Μαρτίου 1η^η Δημητζίανα σχολεῖον. Ἐτελειώθη ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ Ἀθανασίου. (p. 414) αὐτῶν Αὐγούστου 15. Ἡ παροῦσα βίβλος ἐτελειώθη ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἀθανασίου. (p. 1) Παραδρομὴ τῆς χειρὸς. Καὶ τότε ἐχαρίσθη ἐμοὶ Βησσαριῶνι ἱεροδιακόνῳ. (f. I^r) Ἐν σελίδι 414 ἀναφέρεται ὅτι ἐγράφη τὸ χειρόγραφον τοῦτο τῷ 1806 Αὐγούστου 15. Σημ. Ἀρχιμ. Παναγιωτίδου. Ἀνέγνων τὸ παρὸν τῷ 1906 κατὰ Ὀκτώβριον. (f. I^r) Τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἰκαρίᾳ κοινοβιακῆς μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ σεβασμοῦ ἔνεκεν. Ὁ ἐν αὐτῇ καρεῖς Ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ Παναγιωτίδης. Ἐν Πάτμῳ τῇ 29 Ἰουνίου 1909, ἀριθ. 22.*
- 18) **Samos, Zoodochou Pigis Monastery 7**, XIX cent. (years: 1832-1843), paper, 210 × 165 mm., ff. 7 + pp. 530. – Tselikas 1988, 201-202.
Composite codex, consisting of several distinct parts.
(10. pp. 18-22) On the 12 precious stones. Medical recipes.

c) Manuscripts that contain texts on correspondences between plants and stars, astral influences, and natural sympathies/antipathies.

- 1) **Athens, National Library of Greece 1857**, XVII cent., paper, 155 × 110 mm., ff. 8, mutilated. – Delatte 1924: 32-33 (no. 16); Polites 1991a: 1. Title: *Ἐρμού τοῦ Τρισμεγίστου, Περί βοτανῶν τῶν δώδεκα ζωδίων.* (f. 1^v) Title: *Βίβλος ἰατρικὴ σύντομος Ἐρμού κατὰ μαθηματικῆς ἐπιστήμης καὶ φυσικῆς ἀπορροίας τῶν ἄστρων· ἐκδοθεῖσα πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀσκ[λ]ηπιόν.* Inc.: *Κριοῦ ἐλελίσφακος, ταύρου περιστερῶν ὀρθός, διδύμων περιστερεῶν ὕπτιος.*
- 2) **Athens, National Library of Greece (olim Istanbul, Metochion of the Holy Sepulchre 328)**, XVI cent., paper, 207 × 148 mm., ff. 101. – Papadopoulou-Kerameus 1891-1915: IV, 302-304. (f. 35^r) Title: *Συνεσίου Αἰγύπτιοι, ἡ περὶ προνοίας λόγος Α'.* *Προθεωρία. Γέγραπται μὲν ἐπὶ τοῖς Ταύρου παισι.* (f. 55^r) Title: *Αἰγύπτιοι, ἡ περὶ προνοίας λόγος β'.* Both texts in this codex were copied and commented on by Maximos Margounios.
- 3) **Athos, Dionysiou Monastery 180 (olim 280)**, XVI cent., paper, 16°, ff. 358. – Lampros 1895-1900: I, 400 (no. 3814); Moore 2005: 488 [POE.11.1]. (f. 118^v) Title: *Περί Σληνιασμοῦ [sic] κῦρ Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ.* Inc.: *Σληνιασμός φυσικόν μοι τυγχάνει».*
- 4) **Athos, Dionysiou Monastery 531 (olim 326)**, XVIII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 411 (no. 3860). (Item 1) *Περί ἐνυπνίων Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά. Ἐρμηνεία εἰς τὸν Συνέσιον Περί ἐνυπνίων λόγον.*
- 5) **Athos, Iviron Monastery 329**, XVI cent., paper, 260 × 155 mm., ff. 380. – Lampros 1895-1900: II, 84-87 (no. 4449); Moore 2005: 488 [POE.11.3]. (f. 236^v) Title: *[Τοῦ Ψελλοῦ] Περί σληνιασμοῦ.* Inc.: *Σληνιασμός φυσικόν μοι τυγχάνει.*
- 6) **Athos, Iviron Monastery 388**, XVI cent., paper, 8°, ff. 994. – Lampros 1895-1900: II, 122-138 (no. 4508). (f. 239^v) Title: *Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά Προθεωρία εἰς τὴν ἐξήγησιν ἣν αὐτὸς ἐποίησατο εἰς τὸν περὶ ἐνυπνίων λόγον τοῦ Συνεσίου.* Inc.:

Οὐδὲν καινὸν εἶ πολλά τῶν πάλαι καλῶς εὐρημένων καινοτομοῦσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

- 7) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1833 (Ω 23)**, XVIII cent., paper, 210 × 160 mm., ff. 435. – Spyridon & Eustratiades 1925: 328.
(f. 429^v) Title: *Ἐκ τοῦ Προοιμίου Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά περὶ τῶν ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν ἐν τῷ περὶ ἐνυπνίων λόγῳ αὐτοῦ τοῦ Συνεσίου.*
- 8) **Athos, Pantokratoros Monastery 268**, XVII cent., paper, 192 × 145 mm., ff. 94. – Lampros 1895-1900: II, 346 (no. 5775).
(f. 86^v) Title: *Ἀπὸ τοῦ περὶ ἐνυπνίου λόγου Συνεσίου.*
- 9) **Athos, Stavroniketa Monastery 150**, XVI cent., paper, 8°, ff. 257. – Lampros 1895-1900: I, 88 (no. 1015).
(f. 138^r) Title: *Συνεσίου Περὶ τοῦ ἐνυπνίου.*
- 10) **Athos, Vatopedi Monastery 685**, XIII cent., paper, 250 × 160 mm., ff. 252. – Eustratiades & Arcadios 1924: 136.
(f. 137^v) Title: *[Συνεσίου Κυρηναίου] Αἰγύπτιοι ἢ περὶ προνοίας.* (f. 158^r) Title: *Τοῦ αὐτοῦ Αἰγύπτιοι ἢ περὶ προνοίας λόγος β΄.*
(f. 173^r) Title: *Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐνυπνίων προθεωρία.* (f. 173^v) Title: *Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐνυπνίων.*
- 11) **Meteora, Metamorphoseos Monastery 151**, XIV cent., Oriental paper, 180 × 125 mm., ff. 197. – Veas 1967: 174-183.
(f. 86^v) Proemium to Synesius' *Αἰγύπτιοι*. Inc.: *Γέγραπται μὲν ἐπὶ τοῖς ...* (f. 86^v) Title: *[Συνεσίου Κυρηναίου] Αἰγύπτιοι ἢ περὶ προνοίας λόγος α^{ος}.* Inc.: *Ὁ μῦθος αἰγύπτιος τάχ' ἂν οὖν ὄδε καὶ μῦθος ὦν.*
(f. 97^v) Title: *[Συνεσίου Κυρηναίου] Αἰγύπτιοι ἢ περὶ προνοίας λόγος δεύτερος.* Inc.: *Ἄρχεται ὑποσημαίνειν ἐνθάδε τὰ τῶν Θεῶν· ἐπειδὴ πάντα πανταχοῦ.*
(f. 106^r) Title: *περὶ ὑπνῶν προθεωρία.* Inc.: *Ἀρχαῖον οἶμαι καὶ λίαν πλατωνικὸν ὑπὸ προσχήματα φανλοτέρας ὑποθέσεως.* (f. 106^r) Title: *[Συνεσίου Κυρηναίου] περὶ ἐνυπνίων.* Inc.: *Εἰ δὲ εἰσὶν ὑπνοὶ προφῆται.*
- 12) **Meteora, Metamorphoseos Monastery 403**, XV cent., paper, 140 × 110 mm., ff. 334. – Veas 1967: 419-422; Karas 1992-1994: III, 220-221.
(ff. 112^r-297^v) Medical manual (ἰατροσόφιον). (ff. 183^v-191^r) Chapter σκ', Title: *βίβλος ἰατρικὴ σύντομος τοῦ τρισμεγίστου Ἑρμοῦ, κατὰ μαθηματικὴν ἐπιστήμην καὶ φυσικὴν ἀπόρροϊαν τῶν ἄστρον ἐκδοθεῖσαν πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀσκληπιὸν περὶ βοτάνων τῶν*

ιβ' ζωδίων. Chapter σκβ', Title: Ἑρμοῦ τοῦ τρισεγίστου πρὸς Ἀσκληπιὸν περὶ βοτάνων τῶν ζ' ἀστέρων.

d) Manuscripts that contain medical texts relevant to alchemy
(pharmacological manuals, botanical lexica).

- 1) **Athens, National Historical Museum (olim Collection of the Historical and Ethnological Society of Greece 224)**, XVIII cent., paper, 245 × 170 mm., pp. 80, mutilated. – Lampros 1909-1913: V, 184; Karas 1992-1994: III, 160.
(p. 22) Title: *Υλη ἰατρική*. Botanical lexicon.
- 2) **Athens, National Library of Greece 1271**, XVIII cent. (year: 1763), paper, 210 × 160 mm., 57 leaves. – I. Sakkelion & A. Sakkelion 1892: 231; Karas 1992-1994: III, 160.
(pp. 91-95) Title: *Λεξικὸν περὶ τινῶν βοτάνων, ἑλληνιστί. Νεοελληνιστί*. Inc.: *Ἀγγελικὴ – Ἄγριοσέλυνον. Αἱματόξυλον-μπακάμη*.
- 3) **Athens, National Library of Greece 1478**, XVI cent., Oriental paper, 420 × 280 mm., ff. 179, acephalous and mutilated. – I. Sakkelion & A. Sakkelion 1892: 265; Karas 1992-1994: III, 397. Costomiris 1897: 413-414.
(f. 1^r) Note written by a later hand: *Τοῦτό ἐστι Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ τὸ Περὶ συνθέσεως φαρμάκων, οὗ ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Βαϊσσενορφ τῷ 1541, καὶ ἡ β' ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1549*. Inc.: *Ἀντίδοτος ὠραία ἀλεξανδρίνα· ποιεῖ ὠφέλει εἰς ῥοῦμα κεφαλῆς· πραῦνει γὰρ τὸν πόνον αὐτῆς εὐθύς*. According to Costomiris « ... il parait être copié sur le manuscrit ... 62 de Lavra ; ou tous les deux, ainsi que le ms. grec de Paris 2238, proviennent du même archétype ».
- 4) **Athens, National Library of Greece 3315**, XIX cent. (year: 1824), 200 × 145 mm., ff. I + 135. – Nikolopoulos 1996: 133-135.
(ff. 9^r-52^v) Title: *Τιγκτοῦρα δεμάρτε ταρταριτζάτα*. Inc.: *Ἐπαρον σκουρίαν σιδήρου παστρικὴν καλὴν τετριμμένην εἰς παπάλην λεπτοτάτην*. (f. 53^{r-v}) Title: *Σημείωσις περὶ ἐκλογῆς βοτάνων, ποῖον εἶναι καλὸν καὶ ποῖον ἀχαμνὸν καὶ δολωμένον*. Inc.: *Ἀκακίαν τὴν δολώνουσι μὲ τὸ κομμύδι*. (ff. 53^v-54^r) Title: *Ἐτερος τρόπος περὶ ἐκλογῆς βοτάνων*. Inc.: *Ἀγαρικὸν τὸ ἄνιθρον*. (ff. 54^v-55^v) Title: *Ἐτερος τρόπος, ἂν λείπη κανένα ἰατρικὸν νὰ βάλῃς ἄλλο ἀντὶ διὰ ἐκεῖνο*. Inc.: *Ἀντὶ ἀκακίας χυλὸν δαμασκηῶν ξηρῶν*. (ff. 55^v-56^r) On the species and qualities of herbs. Inc.: *Τέσσαρα βότανα μαλαχτικὰ εἶναι μολόχη, ἀλθέα, βιόλες, ἀγκάθιον*. (ff. 56^r-60^v) Glossary of herbs in Greek, Italian, Turkish and vernacular Greek. Inc.: *Ἀβρότηνον, ἄγριος πολιανός*. (ff. 61^r-66^r) Title: *Ἐτερον λεξικόν*. Inc.: *Ἀρχὴ τοῦ α' στοιχείου. Ἀμωνιακόν, τζατήρ οὐσάκ, εἶδος θυμιάματος*. (ff. 76^r-92^v).

Medical recipes (numvered). Inc.: *Ἀριθμῶ 9. Δρόσατον ριβεσίου, λατινικά.*

- 5) **Athens, National Library of Greece 3454**, XVIII cent., paper, 202 × 150 mm., ff. II + 261 + I. – Nikolopoulos n.d..
(ff. 1^r-7^r) Title: *Καλλινίκου πατριάρχου ρετζέτες ἤγουν ἐρμηνεῖς καλί.* Inc.: *Γλυστερόν. Πάρε πίτουρα δύο χάρτες καί πλύνε τα.* (ff. 11^v-254^v) Title: *Βίβλος ἱατρικῆς ἢ Ἱατροσόφιον συλλεγέν ἐκ πολλῶν βιβλίων ἱατρικῆς παρά Μιχαήλ Ναξιώτου καί διορθωθέν παρά Καλλινίκου πατριάρχου τῷ 1780ῳ τῶν φιλομαθῶν χάριν. Προσετέθησαν δέ εἰς τό τέλος τοῦ βιβλίου περί παθῶν κεφάλαια ξη' μέ θεωρίαν πόθεν προέρχονται καί πῶς γίνονται καί εἰς ποῖον μέρος τοῦ σώματος τοῦ σώματος [sic] κάθε ἀσθένεια φαίνεται καί πῶς κάθε πάθος καλεῖται τουρκιστί καί ρωμαϊστί σὴν χάρι.* (ff. 255^v-261^v)
Medical recipes. Inc.: *Καθάρσιον ἐλαφρόν. Λάβε μενεξέ σερμπέτι δρ. 20.*
- 6) **Athos, Dionysiou Monastery 414** (olim 346), XVI cent., paper, 185 × 120 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 414 (no. 3880); Karas 1992-1994: III, 158, 230-233.
(ff. 1^r-13^v) Title: *Τὰ ὀνόματα τῶν βοτανῶν.* In four languages: Greek, French, Turkish, vernacular Greek. (ff. 21^r-123^v) Title: *Ἐρμηνεῖα ἐτέρα περί ἐτέρων ἀντιδότων καί θηριακῶν καλουμένων παρ' Ἰταλοῖς κονφετζιόνε ὀπάτε.* Inc.: *Ἀντίδοτος διὰ λιβάνου Νικολάου Μυρεψοῦ ὠφέλιμος εἰς τὰ πάθη τῆς κεφαλῆς καί ἡμικρανίας, καί ρευματικά καί ἀρτηριῶν, καί εἰς βῆχας καί πλευρίτιδας.* There follow, inter alia: (f. 21^v) *περί σταθμῶν καί βοτανῶν, φίλονος.* (f. 24^v) *ἀντίδοτος διὰ καστορίου τοῦ νικολάου εἰς πόνον κεφαλῆς, καί ἐπιλειπτικούς, καί σεληνιασμένους, καί δαιμονῶντας, ἡμικρανικούς καί παραλυτικούς, καί ψυχρούς.* (f. 25^v) *ἀντίδοτος μηχλέτα νικολάου ὠφέλιμος πρὸς ἐσωχάδας.* (f. 26^r) *σκευασία νικολάου τοῦ μυρεψοῦ ὠφέλιμος εἰς τὴν κύστην καί νεφρούς, καί πλήθος ἀφροδησίων· θηριακὴ τοῦ ἀνδρομάχου, καί ὀριβασίου, τὸ μέτρον αὐτῆς οὐκ ἐπὶ παντῶν τῶν ἀνθρώπων τὸ αὐτό [...]* (f. 35^v) *ἀντίδοτος διὰ δαφνοκόκκων τοῦ ραζῆ ὠφέλιμος εἰς κολικούς [...].*
- 7) **Athos, Dionysiou Monastery 610**, XVII cent. (year: 1613?), paper, 185 × 120 mm., pp. 585. – Euthymios 1957: 239; Karas 1992-1994: II, 367-368; III, 159, 167-169; Kadas 1996: 198-200.
(pp. 1-3). Title: *Ἐρμηνεῖα τοῦ ποιῆσαι πύρουλον τοῦ φλαίγματος.* (pp. 125-160) Title: *ἐρμηνεῖα λέξεων τῶν βοτανῶν κατ' ἀλφάβητον.* Inc.:

- ἄμωμον, πεντάφυλλον.* (p. 568) *δανιήλ ιερομ.* (p. 582) The date 7121 [=1613] is given.
- 8) **Athos, Dochiariou Monastery 274**, XVII cent. (year: 1657), paper, 200 × 135 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 264 (no. 2948); Karas 1992-1994: I, 195; II, 555; III, 159.
(ff. 175^r-176^v) Title: *Λεξικὸν κατὰ αβ^{ον}. Καὶ ἐρμηνεῖα τῶν βοτάνων.*
- 9) **Athos, Iviron Monastery 182**, XVI/XVII cent., paper, 190 × 135 mm., ff. 225. – Lampros 1895-1900: II, 49 (no. 4302); Karas 1992-1994: III, 48-49, 159, 222, 374.
(ff. 145^r-156^v, XVI cent.) Title: *Ἐρμηνεῖα καὶ λέξεις τῶν βοτάνων, κατὰ ἀλφάβητον.* Inc.: *Ἄμωμον ἐστὶ ρίζα τῆς πενταφύλλου.* (f. 9^v) *Ἐν μπρασιόβου 1635 μαρτίου κδ' ἰνδικτιῶνος γ' εσπέρας ἐτελίωσα αὐτῶ σὺν θεῷ ἀγίῳ, διὰ πόνου πουλοῦ ἀμαθοῦς αἰμοῦ τοῦ ἀναξίου δημουλᾶς ραυτόπουλος ἰατρός.* (f. 212^r) *Τέλος καὶ τὸ Θεῷ δόξα ἐπὶ ἔτους α^ωφ^ωξ^ω ἰνδικτιῶνος γ^{ης} [=1560].*
- 10) **Athos, Iviron Monastery 183**, XVIII cent., paper, 215 × 145 mm., ff. 165. – Lampros 1895-1900: II, 49 (no. 4303); Karas 1992-1994: III, 84-86, 160, 378.
(ff. 1^r-157^v) Medical manual. (f. 15^r) Title: *Βιβλίων ἰατρικὸν, τὸ ὁποῖον τὸ συνέγραψε Δανιήλ προηγούμενος πατρὶς δὲ Λέσβιος, μετάφρασις δὲ εἰς κοινὴν γλῶτταν παρὰ τοῦ σοφοτάτου κῦρ Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου.* (ff. 158^r-165^v) Title: *ἐδῶ γράφομεν τῶν βοτάνων τὰ ὅσα χρειάζονται εἰς ταῖς ἀντίδοταις καὶ εἰς τὰ κοκία μετονομαζόμενον πρῶτον εἰς ἑλληνικὴν διάλεξιν ὕστερον μεταγλωττισθὲν εἰς τούρκικην εἶτα εἰς κοινὴν διάλεξιν δια νὰ τὰ εὕρῃσκει ὁ καθ' εἷς ἐν εὐκολία.*
- 11) **Athos, Iviron Monastery 217**, XVI cent., paper, 8°, ff. 122. – Lampros 1895-1900: II, 62 (no. 4337); Karas 1992-1994: III, 159, 226.
(ff. 3^r-5^v) Title: *Ἀρχὴ τῶν βοτάνων αἱ λέξεις.* Inc.: *Ἐρίσεμον λέγεται ἢ δάφνη.*
- 12) **Athos, Iviron Monastery 220**, XVII cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: II, 63 (no. 4340); Karas 1992-1994: III, 159, 240.
(Item 1) Medical manual (ἰατροσόφιον). It begins with a lexicon of herbs in four languages.
- 13) **Athos, Iviron Monastery 1359**, XVIII cent., paper, 200 × 150 mm., ff. – Lampros 1895-1900: II, 277 (no. 5479); Karas 1992-1994: III, 160.

(f. 107^r) Names of various herbs. Inc.: Ἀνδράχνη-άντράκλα.

- 14) **Athos, Megistes Lavras Monastery 474 (E 12)**, XVII cent., paper, 150 × 100 mm., ff. 68. – Spyridon & Eustratiades 1925: 76; Karas 1992-1994: II, 410; III, 250, 254.
(Item 5) Pharmacological recipes. Inter alia: (f. 50^r) *έρμηνία νά ποιήσεις χάπια διά τήν χολήν καί διά τήν κεφαλαλγίαν δόκιμον καί ἀληθινόν [...]* (f. 66^r) *ερμηνεία εἰς κάθαρσιν διά φλέγμα καί χολαῖς* (f. 66^v) *ἕτερον*.
- 15) **Athos, Megistes Lavras Monastery 654 (E 192)**, XV cent., paper, 400 × 280 mm., ff. 236, mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 103; Karas 1992-1994: III, 397· Costomiris 1897: 412-413.
Title: *Ἱατροσόφιον κατὰ ἀβ' ποίημα Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ*. Inc.: *Ἀρχή σὺν θεῷ ἀγίῳ τῶν ἀντιδότων τοῦ α' στοιχείου. Ἄλφα· περὶ ἀλατίων*. (f. 235^v) Title: *Περὶ τοῦ βάψαι τρίχας κοράς*. Inc.: *σιδηρόχομαν*, etc. (f. 236^r) Title: *Τὰ ὀνόματα τῶν βοτάνων παρ' ἱατροῦς*. (f. 57^r) *Τὸ παρὸν ἱατροσόφιον εὕρισκετο ἐρριμένον καὶ καταβρεμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτης τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Λαύρας καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ὁ μακαρίτης παπᾶ Σεραφεῖμ ὁ Ταλαντινὸς καὶ περιποιησάμενος αὐτὸ ἔδωσέν το τῷ παπᾶ κυρ Δαμασκηνοῦ τῷ Ἀναστασίτῃ καὶ τὸ ἐστάχωσε κατὰ τὸ ζριζ' [=1609] αἰωνία του ἡ μνήμη*.
- 16) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1083 (Θ 221)**, XVII cent., paper, 210 × 150 mm., pp. 573. – Spyridon & Eustratiades 1925: 168-169; Karas 1992-1994: III, 247, 255.
(p. 383) Title: *Ἐκ τῶν τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου [Johannes Mesue junior, filius Mesue posterior] περὶ τῆς διὰ τῶν φαρμάκων κενώσεως*. Cf. Mesue Jr. 1471; Lieberknecht 1995. (p. 458) Title: *Περὶ καθαρτικῶν ἀντιδότων τοῦ νικολάου*. (p. 474) *Περὶ κοκίων*. (p. 487) *περὶ βηχικῶν κόκκων*. (p. 489) *περὶ στυπτικῶν κοκκίων*. (p. 493) *περὶ σεραπίων ἤτοι δροσάτων*. (p. 503) *περὶ στομαχικῶν φαρμάκων*. (p. 504) *περὶ εἰλιγμάτων διαφόρων*. (p. 506) *περὶ τροχίσκων*. (p. 511) *περὶ ἐμπλάστρων καὶ ἀλοιφῶν*. (p. 523) *περὶ ἐλαίων*. (p. 533) *περὶ περπεράτων καὶ κουδίτων*.
- 17) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1727 (M 36)**, XVIII cent., paper, 210 × 150 mm., ff. 574. – Spyridon & Eustratiades 1925: 309; Karas 1992-1994: III, 269.
(pp. 383-410) Title: *Ἐκ τῶν τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου [Johannes Mesue junior, filius Mesue posterior]. Inc.: Ἡ διὰ τῶν φαρμάκων*

κένωσις διὰ τριῶν τρόπων γίνεται. Cf. Mesue Jr. 1471; Lieberknecht 1995.

- 18) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1729 (M 38)**, XV cent. (year: 1403), paper, 190 × 130 mm., ff. 72, acephalous and mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 309.
(f. 1^r) Pharmacological tract. Inter alia: *σκευασία τοῦ Χρυσίππου, ἡ φλεβοτόμος, ἡ Αἴγυπτία, ἡ ἀχάριστος, ἡ βηχανάπαυσις, ἡ εὐχάριστος* etc. (f. 47^v) Title: *Σύνοψις ἐν ἐπιτόμῳ περὶ τῶν βοηθημάτων καὶ τῶν τρόπων τῆς δόσεως αὐτῶν μετὰ τῶν ἰδίων προπομάτων· ὁμοίως καὶ περὶ ἐλιγμάτων καὶ τροχίσκων πρὸς τούτοις δὲ καὶ περὶ ἐλαίων ὅπερ ἐγράφη ἔμπροσθεν καὶ λοιπῶν εἰς θεραπείαν καὶ τῶν ἐμπλάστρων καὶ θεραπείαν νοσημάτων διαφόρων συντεινόντων.* (f. 63^v) *ζῆλια* [=1403] *Θεόδωρος ἱερεὺς ὁ Σκυνέλης.*
- 19) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1790 (M 99)**, XVIII cent. (year: 1762), paper, 210 × 150 mm., ff. 83. – Spyridon & Eustratiades 1925: 320; Karas 1992-1994: III, 160.
(ff. 1^r-22^v) Alphabetical lexicon of herbs. Inc.: *Ἀβρότονον ἀψήνθιον λεγόμενον μελιτινή.*
- 20) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1873 (Ω 63)**, XV cent. (year: 1440), paper, 290 × 180 mm., ff. 592, mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 340.
(f. 567^r) Title: *Περὶ τῆςσκευασίας τῆς θηριακῆς – περὶ θηριακῶν ἀρτισκῶν, ἀντίδοτος ἢ ἑκατοντάειδος.* 102 chapters *περὶ ἀντιδότων.* (f. 578^r) *Περὶ τῶνσκευασιῶν πομάτων ὑγιεινῶν· οἶνος κονδύτης, οἶνος σκιλλιτικός.* (f. 580^r) *Περὶ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων.* Text mutilated.
- 21) **Athos, Megistes Lavras Monastery 1882 (Ω 72)**, XV cent. (year: 1425), paper, 220 × 140 mm., ff. 295, mutilated. – Spyridon & Eustratiades 1925: 342.
(f. 90^r) Title: *Σύγγραμμα σὺν Θεῷ μοναχοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ περὶ φύσεως καὶ δυνάμεως καὶ ιδιότητος τῶν κενούντων φαρμάκων καὶ μετὰ ποίων ἐτέρων εἰδῶν ἐνοῦσθαι δεῖ τὰ ὀξέα φάρμακα καὶ δριμύτατα πρὸς τὸ ἐλαττοῦσθαι τὴν βλάβην αὐτῶν καὶ τὴν ὀξύτητα.* Greek translation of the *Liber de complexionibus proprietatibus electionibus operationibusque simplicium medicinarum laxativarum* attributed to Johannes Mesue junior, filius Mesue posterior.

- 22) **Athos, Panteleemonos Monastery 793**, XVIII cent., paper, 210 × 150 mm., ff. 181. – Lampros 1895-1900: II, 435 (no. 6300); Karas 1992-1994: III, 160, 280.
(ff. 159^r-167^r) Botanical lexicon.
- 23) **Athos, Panteleemonos Monastery 835**, XVII cent., paper, 150 × 100 mm., ff. 79. – Lampros 1895-1900: II, 442 (no. 6342); Karas 1992-1994: III, 381-382, 385.
(ff. 46^v-79^v) Title: *Σύγγραμμα σὺν Θεῶ μοναχοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ Περὶ τῆς φύσεως καὶ δυνάμεως ἔτι τε καὶ ιδιότητος τῶν κινούντων φαρμάκων*. Greek translation of the *Liber de complexionibus proprietatibus electionibus operationibusque simplicium medicinarum laxativarum* attributed to Johannes Mesue junior, filius Mesue posterior.
- 24) **Athos, Simonos Petras 158**, XVIII cent., paper, 153 × 106 mm., ff. VIII + pp. 170. – Sotiroudes 2012: 228-229.
Medical manual (ἰατροσόφιον).
(Chapter 228) Title: *Ματζουνίων κατασκευή*.
- 25) **Athos, Xeropotamou Monastery 431**, XVIII cent., paper, 154/158 × 99/103 mm., ff. XVII + pp. 316 + ff. κε'. – Zacharias & Sotiroudes 2012: 40-42.
(end-leaves ιδ'^v-ιε'^r) Glossary of herbs, written by a later, 19th century hand.
- 26) **Elassona, Monastery of Panaghia Olympiotissa 81**, XVII cent., paper, 203 × 155 mm., ff. 521. – Skouvaras 1967: 298-299; Karas 1992-1994: III, 157, 174, 255.
Medical manual (ἰατροσόφιον).
(ff. 1^r-32^v) Medical and pharmacological notes. (f. 33^r) Lexicon of medical terms in three languages (vernacular Greek, French, and Turkish). (f. 188^v) Title: *Ἰατροσόφιον εκλελεγμένον διαθήκη πολὸν ἰατρὸν ὑποκράτου καὶ γαλινού καὶ παύλου του γενητοῦ καὶ αλιξάνδρου τραλιανού καὶ ἄλον πολὸν δοκιμοτάτον πολον ἰατρὸν καὶ νηκόλαον τῶν σοφόν*.
- 27) **Elassona, Monastery of Panaghia Olympiotissa 93**, XVII cent. (year: 1609), paper, 204 × 145 m., f. α' + pp. 1-298 + 1-54. – Skouvaras 1967: 304-306. Karas 1992-1994: II, 370; III, 99, 114, 236, 254.
Medical manual (ἰατροσόφιον).

(I. p. 100) Title: *Αντιδοτάρι ἐξηγημένον ἀπὸ τὸν (sic) ἰταλικὴν γλώσσαν εἰς τὴν τον γραικῶν (π)αρά Νικολάου ἱερόπαιδος.* (I. p. 161) Title: *Μερικαῖς ἀντίδοταις ἀπο τὸν τουρκόν, καὶ λέγονται τούρκικα λοζιέ.* (p. 271) Lexicon of medical terms in three languages (vernacular Greek, French, and Turkish). (II. p. 50) Pharmacological notes. (II. p. 54) Pharmacological recipes. (f. α' r): † *ἐν ἔτει ἀχθ' [=1609] ἐγράφη τὸ παρὸν ἀντιδο- | τάριον διὰ χειρὸς ἱακουμῆ | ἱατροῦ. 1747 ἀυγούστου 8 | ἀγωράσθη παρ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀναστασίου τοῦ | εὐταξία ἀπὸ τούρναβον διὰ ἄσπρα 300 | διονύσιος καὶ ἠγούμενος τῆς ἐν ἔλασσώνι | ἀγίας μονῆς τῆς ὑπέραγιας Θεοτόκου τῆς | ὀλυμπιοσίσης.*

- 28) **Elassona, Monastery of Panaghia Olympiotissa 97**, XVIII cent., paper, 210 × 150, ff. η' + pp. 698. – Skouvaras 1967: 308-309. Karas 1992-1994: III, 180, 272.

Medical manual (ἱατροσόφιον).

(ff. β' -ς') Index of medicaments. (p. 29) Title: *Κατάλογος των βοτάνων διὰ των διαφώρων ἀνθρωποίνων ἀσθενιὸν κατὰ τὸν διοσκορίδην.* (p. 38) Title: *Κοκία ἱερατικὰ τοῦ οριβασίου, δαμασκινού [Johannes Mesue junior, filius Mesue posterior], νικολάου etc..* (p. 54) Title: *Περὶ σεραπίον, ἦτοι δροσάτων.* (p. 60) Title: *Ἐμπλαστρα καὶ ἀληφές.* (p. 67) Title: *Περὶ ἐλαίων.* (p. 77) Title: *Σκεβασία τὸν [...] τριῶν πεπέρεων τοῦ συγγέλου.* (p. 81) Title: *Ἡτρώσώφιον ἐκλέγμένων ἀπὸ πολλῶν βηβλήων γαληνοῦ καὶ ἠποκράτου, καὶ μελετίου μοναχοῦ, καὶ ἄλων ἱατρῶν.* (p. 153) Title: *Ἀρχὴ των βοτάνων.* (p. 183) Title: *Ἀρχὴ των ζώων καὶ ἄλλες συνταγές.* (p. 273) Cathartic medicaments. (p. 274) On various healing herbs. (p. 330) Medical recipes. (p. 399) Medical recipes. (p. 424) Medical recipes. (p. 429) Title: *Ἐτερον ἱατροσόφιον ἐκλελεγμένων ὑπὸ πολλῶν ἱατρικὸν βιβλίον καὶ μεταγλοτησμένον ἀπο την ἰταλικὴν γλώσσαν εἰς την ρομαϊκύν.* (p. 469) Medico-magical recipes. (p. 473) Medico-magical recipes. (p. 505) Title: *Γεωπονικὸν μεταδοτικόν.* (p. 513) Title: *Ἀρχὴ τοῦ χυμικοῦ.* (p. 525) Title: *Ἱατροσόφιον ἐκλελεγμένον ἐκ πολλῶν βιβλίων ἱατρικῆς, γαληνοῦ, ἠποκράτους, μελετίου καὶ ἄλλων πολλῶν ἱατρῶν σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων.* (p. 557) Title: *Ἀρχὴ των βοτάνων, ἀπὸ τὸν Καστόρντουράντε μέταγλοτισμένα ἀπὸ τα λατίνα εἰς ἀπλῆν φράσην.* Text mutilated. (p. 695) Alphabetical index of herbs. (f. a^v) 1756: *δεκεμβρίου 23: | Τὸ παρὸν Ἱατρικὸν βιβλίον ἠγοράσθη ἐξ ἐμοῦ διονυσίου ἱερομονάχου | (καὶ) τὸ ἐσύμασα καὶ τὸ ἔδεσα διὰ νὰ μὴν χαθουν τα φύλλα του, ὅτι (ἔχ)ει πολλὰ μαζόμενα ἀπὸ πολλοὺς ἐκεῖνος ὁποῦ τὸ ἔγραψεν | (ἄλ)α ἀληθεί, καὶ ἄλα ψευματα. πλὴν μὲ τὴν δοκιμὴν ἐγνωρί | (ζο)νται, καὶ ἐγὼ ἔκαμα πολὴν κόπον διὰ νὰ*

διορθώσω τὸν | (πίν)ακα ὅτι δὲν ἔχει ὅτι εἶναι καὶ συγχισμένον
ἐπειδὴ εἶναι μαζὸ | (μα)τα, καὶ μίαν ἐρμηνίαν τὴν ἔχει εἰς πολλαῖς
μεριαῖς, ὅμως ἐγὼ | (κα)θῶς εἶναι τὸ ἀφίνω, μόνον ἂν ἔχει σφάλμα εἰς
τὸν πίνακα, | (ὅπο)ιος διαβάσει ἄς με συγχωρέσει τὸ σφάλμα
παρακαλῶ. (p. 76): τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει ε | μοῦ τοῦ χριστο |
δούλου ·ί·ατροῦ | του ἐξ ἰωαννι/νων. (p. 76) τὸ ἀγώρασα ἀπὸ τὴν γυ |
ναῖκα του ἕνα κατὰ γρόσι | ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν ἔλασσώνι | ἀγίας
μονῆς τῆς Θεοτόκου | διονύσιος».

e) Manuscripts that contain metrological texts (*De mensuris et ponderibus*)

- 1) **Athens, National Library of Greece 1494**, XVIII cent., paper, 210 × 150 mm., ff. 444, mutilated. – I. Sakkelion & A. Sakkelion 1892: 267; Karas 1992-1994: I, 195.
(ff. 54^v-55^r) Title: *Περὶ σταθμῶν*. Inc.: *Ἡ μὲν ἡ ἀττικὴ, καὶ ἡ αἰγυπτία*. There follows a text *Περὶ μέτρων ὑγρῶν*. Inc.: *Τὸ ἰταλικὸν κεράτιον*.
- 2) **Athens, National Library of Greece 3454**, XVIII cent., paper, 202 × 150 mm., ff. II + 261 + I. – Nikolopoulos n.d..
(ff. 10^v-11^v) Title: *Εἶδησις ζυγостаτικῆς νέας καὶ μέτρων. Ἰαμάτων*. Inc.: *Τὰ μέτρα [sic] τῶν ξύλων, βοτάνων, ἀνθῶν*.
- 3) **Athens, National Library of Greece 3503**, XVIII cent. (year: 1779), paper, 203 × 148 mm., ff. 412. – Nikolopoulos n.d..
(f. 139^v) Fragment on measures and weights. Inc.: *Ἡ δραχμὴ ἔχει γράμματα 3*.
- 4) **Athos, Dionysiou Monastery 111 (olim 141)**, XV cent., paper, 8°. – Lampros 1895-1900: I, 425 (no. 3975); Kadas 1996:145-146.
(f. 1^r) Fragment on measures and weights. Inc.: *+ Τὰ λεπτα καλοῦνται ασσάρια*.
- 5) **Athos, Dochiariou Monastery 274**, XVII cent. (year: 1657), paper, 200 × 135 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 264 (no. 2948); Karas 1992-1994: I, 195; II, 555; III, 159.
(ff. 176^v-177^r) Title: *Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*.
- 6) **Athos, Iviron Monastery 28**, XIII cent., parchment, 205/207 × 155/157 mm., ff. 270. - Sotiroudes 1998: 182-192.
(ff. 255^v-258^v) Title: *Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου περὶ τῶν ἐν ταῖς θεαῖς Γραφαῖς σταθμῶν τε καὶ μέτρων [Ἐπιφανίου Κύπρου Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν]*. Inc.: *Περὶ κόρου. Κόρος εἴληπται ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς διαλέκτου*.
- 7) **Athos, Iviron Monastery 92**, XVI cent., paper, 200 × 150 mm., ff. 385. – Karas 1992-1994: II, 433-435; III, 321-322, 373; Sotiroudes 1998: 182-192.
(f. 27^{r-v}) Title: *Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου Ἐκλογή συντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*. (ff. 28^r-31^v) Title: *Τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*.

- 8) **Kallone (Island of Lesbos), Limonos Monastery 268**, XVI cent. (year: 1552), paper, 8°, ff. 582. – Papadopoulou-Kerameus 1884: 124-128. (f. 395^v) Title: *Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων. Δεῖ εἰδέναι ὅτι περ λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀσσάρια, ἤγουν τὰ νούμια. Ἐξήκοντα δὲ ἀσσαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον· ἑκατὸν δὲ δηναρίων ὁ ἄργυρος. Καὶ πέπραται ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς λ' ἀργύρια, ἅτινα καὶ συνάγονται τρισχίλια δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυσῷ νομίσματα ἑκατόν.* (f. 395^v) Title: *Περὶ μέτρων.* Inc.: *Τὸ στάδιόν ἐστι πηχῶν υ', ποδῶν ψ', ὀργυιῶν ρ'.*
- 9) **Patmos, Aghiou Ioannou Theologou Monastery 263**, X cent., parchment, 8°, ff. 276. – Sakkelion 1890: 127-135. (ff. 191^r-193^r) Title: *Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.* This text was fully transcribed by Sakkelion (1890: 131-133). (ff. 193^v-197^r) Title: *Ἄτερον Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἐκ τοῦ Ἀφρικανοῦ.* (f. 269) Title: *Περὶ μέτρων.* This short text has been edited, on the basis of this codex, by Duchesne 1876: 189.

f) Manuscripts that contain texts indicative of the vernacular appropriation of the theories on the four elements.

- 1) **Athens, Byzantine and Christian Museum (olim Alexios Kolivas' Collection 129)**, XVII cent., paper, 167 × 110 mm., ff. 133. – Lampros 1914-1921: IV, 105-107.
(f. 67^r) Title: *Περὶ τῶν δ' στοιχείων.*
- 2) **Athens, National Library of Greece 1098**, XVI cent. (year: 1507), Oriental paper, 150 × 110 mm., ff. 308. – I. Sakkelion 1890: 197-198.
(Item 1) Various chapters: *Περὶ τῶν ἡλικιῶν τοῦ ἀνθρώπου, Περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, Περὶ τῶν γενικῶν ἀρετῶν, Περὶ πηλικότητος μέτρων, Περὶ κινήσεως, Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων.*
- 3) **Athens, National Library of Greece 3315**, XIX cent. (year: 1824), 200 × 145 mm., ff. I + 135. – Nikolopoulos 1996: 133-135.
(f. 108^r) Title: *Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἥτοι τῶν χυμῶν ὅπου ἔχει ὁ ἀνθρώπος μὲ τοὺς ὁποίους ζῆ.* Inc.: *Τὸ αἷμα ποεῖ τὸν ἀνθρώπον ὄλον καλόν.* (f. 108^{r-v}) Title: *Περὶ τῶν ἡλικιῶν τῶν τεσσάρων στοιχείων.* Inc.: *Αὐτὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα μοιράζονται εἰς τέσσαρας ἡλικίας.* (f. 108^v) Title: *Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων.* Inc.: *Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γελοῦν πάντοτε.*
- 4) **Athens, National Library of Greece 3454**, XVIII cent., paper, 202 × 150 mm., ff. II + 261 + I. – Nikolopoulos n.d..
(ff. 9^v-10^v) Title: *Ἀπὸ πόσα στοιχεῖα ἔγινεν ὁ ἀνθρώπος ῥωμαϊστί καὶ τουρκιστί.* Inc.: *Ὁ ἀνθρώπος, ἀντάμ, ἐκ τεσσάρων στοιχείων, ἀνασῆρ ἐρμπαϊντέ.*
- 5) **Athos, Dionysiou Monastery 59 (olim 167)**, XV cent., paper, 210 × 130 mm. – Lampros 1895-1900: I, 352-353 (no. 3701); Karas 1992-1994: II, 319; III, 372.
(ff. 167^r-170^v) Title: *ἱπποκράτους ἐπιστολῆ πρὸς πτολεμαῖον βασιλέα περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου.* Inc.: *συνέστηκεν ὁ κόσμος, ἐκ στοιχείων τεσσάρων, οἷον ἐκ πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος, γῆς τουτέστιν ἐκ θερμοῦ, καὶ ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ· συνέστηκε δὲ καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐκ τῶν αὐτῶν τεσσάρων στοιχείων.* (ff. 172^r-174^r) Title: *Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων.* Inc.: *Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα εἰσὶ τὰ πρῶτα καὶ ἀπλᾶ καὶ ἀσύνθετα στοιχεῖα.*
- 6) **Athos, Dochiariou Monastery 128**, XVII cent., paper, 140 × 95 mm.. – Lampros 1895-1900: I, 253-254 (no. 2802); Karas 1992-1994: II, 442.

- (ff. 116^r-131^r) Title: *περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ κόσμου κ(αί) περὶ τῶν τεσσάρ(ων) στοιχεί(ων)· καθὼς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι. Inc.: Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους λέγουσι πῶς εἶναι αἱ ἀρχαὶ τ(οῦ) κόσμου τὰ ἐπίπεδα· κ(αί) ἄλλοι πάλιν λέγουσι πῶς εἶναι τὰ ἄτομα· κ(αί) ἄλλοι πάλιν λέγουσιν ἄλλαι ἀλλὰ ὁ ἀριστοτέλης λέγει εἰς τὸ βιβλίον τὸ περὶ οὐ(ρα)νου· πῶς εἶναι αἱ ἀρχαὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα.*
- 7) **Athos, Iviron Monastery 92**, XVI cent., paper, 200 × 150 mm., ff. 385. – Karas 1992-1994: II, 433-435; III, 321-322, 373; Sotiroudes 1998: 182-192.
(f. 349^{r-v}) Title: *Ἑρμηνεῖα περὶ τῶν στοιχείων. Inc.: Ἰστέον ὅτι διὰ τῆς ἀποψύξεως καὶ ὑποχωρήσεως τῆς τοῦ αἵματος θερμότητος ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς γίνεται. (f. 356^r-367^r) Various chapters: (356^r) *Περὶ τοῦ πῶς ἴσταται ἡ γῆ μὴ κρατουμένη παρὰ τινος. [...]* (f. 365^r) *Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων. Inc.: Δεῖ γινώσκειν ὅτι τὰ τέσσαρα στοιχεῖά εἰσιν τὰ συνιστῶντα τὸν κόσμον. (ff. 367^r-368^r) Title: Ἰπποκράτους Ἐπιστολὴ πρὸς Πτολεμαῖον περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου. Inc.: Συνέστηκεν ὁ κόσμος ἐκ στοιχείων τεσσάρων, οἶον ἐκ πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος, γῆς.**
- 8) **Athos, Megistes Lavras Monastery 661 (H 6)**, XVIII cent., paper, 150 × 100 mm., ff. 50, acephalous. – Spyridon & Eustratiades 1925: 104.
(ff. 34^v-36^v) Title: *Περὶ αἵματος [sic] καὶ φλέγματος, καὶ χολῆς ξανθῆς. Inc.: Ὁ ἄνθρωπος ἐκ τεσσαρσιν στοιχείοις [sic] συνίσταται· ἐκ πυρὸς, ἀέρος, γῆς, καὶ ὕδατος. (ff. 37^{r-v}) Title: *περὶ τοῖς δ στοιχείοις. Inc.: πᾶν [sic] σῶμα ἐκ τεσσάρων στοιχεί(ων) συνίσταται.**
- 9) **Athos, Megistes Lavras Monastery, Library of Sophronios Eustratiades 1**, XVII cent., paper, 220 × 160 mm., ff. 213. – Eustratiades 1925: 397-407 (no. 2115).
Nomocanon.
(f. 184^r) Title: *Περὶ πῶς ὁ κόσμος ὑπὸ στοιχείων τεσσάρων ἴσταται ὁμοίως καὶ ὁ ἄνθρωπος.*
- 10) **Meteora, Metamorphoseos Monastery 91**, XV cent., paper, 146 × 218 mm., ff. 145. – Veas 1967: 122-124; Karas 1992-1994: III, 373.
(f. 15^r) Anonymous tract without title. Inc.: *Ὁ κόσμος οὗτος, ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, συνέστη ἐκ τεσσάρων στοιχείων, ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, τουτέστιν ἐκ πυρὸς, καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς. Cf. Ermerins 1840.*

- 11) **Proussos, Proussos Monastery 7**, XVIII cent., paper, 160 × 120 mm.. – Tentes 1913: 294-295.
Various chapters. Inter alia: *Περὶ γενέσεως καὶ κτίσεως κόσμου, Περὶ στοιχείων, Περὶ στερεώματος, Περὶ τοῦ πυρός, Περὶ τῶν μετεώρων, Περὶ τῆς γῆς, Περὶ τῶν λίθων, Περὶ μετάλλων.*
- 12) **Thessalonike, Vlatadon Monastery 32**, XVIII cent., paper, 240 × 180 mm., ff. 111. – Eustratiades 1918: 50-66.
Nomocanon.
(Chapter 336) Title: *Ὅτι ὁ κόσμος ἀπὸ τεσσάρων στοιχείων συνίσταται, καθὼς καὶ ὁ ἄνθρωπος.*